

PRÆSTEROLLER OG PRÆSTEUDDANNELSE I ET POSTKRISTENHEDSSAMFUND

Konsulent, ph.d. cand.theol. Mogens S. Mogensen

Præsteroller i et kristenhedssamfundet

I det traditionelle kristenhedssamfund, hvor næsten alle er kristne, og de allerfleste er medlemmer af folkekirken, og hvor kirken anses som en af samfundets grundpiller, har præsten nogle veldefinerede opgaver. Præsten skal holde gudstjenester, udføre de kirkelige handlinger som dåb, bryllup og begravelse og yde den dertil hørende sjælesorg, og undervise og konfirmerer børnene. Desuden skal præsten varetage en række opgaver på statens vegne blandt andet i forbindelse med fødsel, død og begravelse. Sammenfattende kan man sige, at præsten her tildeles følgende roller:

- Liturg
- Prædikant
- Sjælesørger
- Underviser
- Embedsmand

Størst vægt har der traditionelt været lagt på de to første roller. Det fremgår blandt andet af, at en ansøger til et præsteembede forud for samtalen med menighedsrådet forestår en gudstjeneste, hvor hans eller hendes kompetencer som liturg og prædikant kan vurderes, samtidig med, at menighedsrådet især ud fra prædikenen kan skønne, hvilken kirkelig retning vedkommende tilhører. At det er disse roller, som traditionelt er i centrum, fremgår også af, at arbejdsfordelingen mellem præster oftest gøres op i antallet af gudstjenester, kirkelige handlinger og konfirmandhold.

Præsteroller i et postkristenhedssamfund

I en tid, hvor kristendom og folkekirke som følge af sekulariseringen ikke længere har den samme givne centrale rolle i samfundet, og hvor danskernes åndelige univers præges af mange nye religiøse og åndelige

strømninger, ændres præsternes opgaver og roller også. Præsten skal stadig holde gudstjenester, udføre kirkelige handlinger, og så videre, og præsten kan ikke løbe fra rollerne som liturg, prædikant og så videre. Men hvis folkekirkens præster begrænser sig til disse opgaver og roller, så vil danskerne sandsynligvis blive mere og mere fremmedgjort over for folkekirke og kristendom.

I et traditionelt kristenhedssamfund fungerer kirken udmærket som en "kom-kirke". Folk kommer til kirken for at deltage i gudstjenesten. Folk henvender sig til præsten for at få blive gift, få deres barn døbt, de kommer til præsten for at indskrive deres børn til konfirmation, og de efterladte henvender sig til præsten for at få ham eller hende til at forestå begravelsen af deres døde. Lige som kirken var synlig for alle på bakketoppen i landsbyen og var placeret i centrum af storbyen, så alle kunne orientere sig ud fra kirken, sådan var præsten kristenhedssamfundets vigtigste åndelige autoritetsperson.

I et post-kristenhedssamfund er folkekirken og kristendommen ikke længere alene på det åndelige eller religiøse "marked". I bogen "Religiøs mangfoldighed. En kortlægning af religion og spiritualitet i Århus" har forskere således – ud over folkekirken – identificeret og beskrevet 75 forskellige religioner og spirituelle grupper med adresse i Aarhus.¹ I de nye religiøse og spirituelle sammenhænge er der i dag langt flere "præster" (vejledere, guruer, mestre, imamer osv.), der tilbyder danskerne åndelig undervisning, vejledning og hjælp, end der er præster i folkekirken. Befolkningen i Danmark er i dag påvirket af forskellige religiøse åndsstrømninger, som oversigtsmæssigt kunne opdeles på følgende måde.

- Tradition og folkekirke
- Modernitet og sekularisering

- Globalisering og multireligiøsitet
- Postmodernitet og nyåndelighed²

For at være kirke på en meningsfuld måde i denne virkelighed må folkekirken omstille sig fra at være en "kom-kirke" til at være en "gå-kirke", der går de forskellige grupper og strømninger i møde. Præsten har ikke længere på forhånd en embedsautoritet, som gør, at folk kommer til ham eller hende for at få del i de "ydelser", han eller hun på kirkens vegne og på kirkens præmisser kan levere dem. Præsten må vove sig ud af sin embedsautoritets skal og i den sårbarhed, som det medfører, møde mennesker dér hvor de er i dag og bringe evangeliet i spil. Der ligger ikke nogle nye færdigstøbte roller og venter på præsten, men i det følgende vil jeg pege på nogle af de nye opgaver, som præsten i dag må gå ind i.

- Åndelig vejleder
- Missionær og missional leder
- Teamspiller

ÅNDELIG VEJLEDER

I mødet med danskere præget af tidens åndelige strømninger er det vigtigt for præsten at lære at lytte og stille spørgsmål for at give mennesker mulighed for at sætte ord på, hvordan de oplever tilværelsen. Samtidig må præsten naturligvis være parat til at svare på de spørgsmål, de stiller, også når det er helt andre spørgsmål end dem, de "burde" have stillet. Præsten må som medvandrers så at sige stige ned af prædikestolen og ledsage mennesker et stykke på deres vandring og indgå i en ligeværdig samtale med dem som én, der selv er på vandring og søger svar på livets svære spørgsmål. Samtaler om åndelige spørgsmål og erfaringer og om livs- og troshistorie rører ved noget meget personligt. Det kan føre til klassisk sjælesorg, men i dag efter-

” En relevant læge- eller juristuddannelse skal kvalificere lægen eller juristen til på kompetent vis at løse de opgaver, som i dag stilles til læger og jurister. Det samme må gælde for uddannelsen af præster.

spørges der også en åndelig vejledning, der indebærer en hjælp til indøvelse i kristen religiøs praksis, kristen spiritualitet, hvor bøn og meditation spiller en central rolle.

Missionær og missional leder

I højskolekredse har man sagt, at “man må brænde, for at kunne tænde”. I kirken har vi noget, som vi brænder for, fordi vi oplever det som glædeligt og værdifuldt, og fordi vi tror, det er sandt, nemlig evangeliet om Jesus Kristus. At være kirke er at være i mission, det vil sige at være sendt med evangeliet til alle mennesker. I den mission er det vigtigt, at præsten går foran og vejleder menigheden i, hvordan vi kan tale med vore medmennesker om vor kristne tro på en sådan måde, så evangeliet høres som gode nyheder.

Der er brug for stor respekt og følsomhed, men også for tydelighed i dette møde. Midt i den nuværende religiøse og spirituelle mangfoldighed er der mennesker, som har brug for “en mur at spille bold opad”, og som vil påtage sig opgaven at være apologet for kristendommen, så de kan få et gennemreflekteret svar på de kritiske spørgsmål, de har til kristendommen. De mennesker, som nærmer sig kristendommen og kirken – enten de kommer fra andre religioner eller med en helt sekulariseret eller nyåndelig baggrund – har behov for en indføring i den kristne tro, der tager højde for, at de er voksne mennesker og har en livserfaring og

trostbagage med sig.³ Samtidig må præsten sammen med andre i menigheden være med til at skabe fællesskaber for de mennesker, som drages mod den kristne tro.⁴

Teamspiller

At være præst 2011 indebærer i stadig højere grad at indgå i forskellige samarbejdsrelationer. Det drejer sig ikke kun om selv at udføre en række præsteopgaver i en menighed, men – i lyset af den grundlæggende lutherske, men oftest oversete forståelse af det almindelige præstedømme – at bidrage til, at almindelige kristne lægfolk får frimodighed til at udføre deres “præstetjeneste”. Den ordinerede præst må fungere som en slags “hjelpepræst”, der hjælper de ordinære præster til at kunne udføre deres præstetjeneste (Ef 4,1-16). Den ordinerede præst bliver her en slags teamleder for hele “præsteteamet”. En del af dette samarbejde har at gøre med præstens samspil med menighedsrådet. En anden del af dette samarbejde er samspillet mellem præsten og de øvrige medarbejdere.

I de større byer er der i hvert sogn ofte flere præster, som – trods forskelle i teologiske og personlighedsmæssige forskelle – bliver nødt til at kunne samarbejde godt, hvis arbejdet skal lykkes. Også i de mindre byer og ude på landet, hvor der i hvert pastorat ofte kun er én præst, bliver præsterne – og de øvrige medarbejdere og menighedsrådene – fremover nødt til i langt højere grad at

samarbejde på tværs af sognegrænser. I og med at præsten kommer til at skulle spænde over flere roller, og der sker en større og større differentiering i befolkningen med dertilhørende differentiering af behovene, bliver præster nødt til at arbejde sammen for at komplementere hinanden og for at kunne få overskud til udvikle og anvende særlige specialkompetencer.

Præsteuddannelse

Præsteuddannelsen er en professionsuddannelse, som i et uddannelsesperspektiv kan sammenlignes med uddannelsen til læge eller jurist. En relevant læge- eller juristuddannelse skal kvalificere lægen eller juristen til på kompetent vis at løse de opgaver, som i dag stilles til læger og jurister. Det samme må gælde for uddannelsen af præster.

I dag består præsteuddannelsen af tre elementer:

- En universitær cand. theol. uddannels
- En pastoralseminarieuddannelse
- En obligatorisk og en løbende efteruddannelse

Jeg skal ikke her forholde mig til, hvordan præsteuddannelsen formelt skal bygges op, men vil udelukkende fokusere på, hvilke elementer, jeg mener, uddannelsen – i lyset af ovenstående overvejelser om gamle og nye roller for præster – alt i alt bør indeholde.

Teori og praksis

Hvis præsters rolle udelukkende var at forske i skrifterne og holde akademiske foredrag, ville der (måske) ikke være behov for andet end en traditionel undervisning i de klassiske teologiske discipliner. Men hvis præster skal løse de opgaver, som de stilles over for i kirken i 2010, må der etableres

et mere frugtbart samspil mellem teori og praksis i præsteuddannelsen. Det handler ikke kun om praktikforløb, men også om inddragelse af praksis-perspektiver i alle de traditionelle teologiske discipliner. Det sidste behøver ikke sænke det akademiske niveau, da man sagtens kan arbejde akademisk forsvarligt med praksis.

Teologi og missiologi

Præsteuddannelsen er en teologisk uddannelse, og det skal der ikke ændres ved. Det er ikke sikkert, at der er behov for radikale ændringer i den klassiske fagrække i den teologiske uddannelse, men der er brug for en missional synsvinkel på GT, NT, kirkehistorie og så videre. Lige som en medicinstuderende ikke kun begrænser sine studier til en undersøgelse af, hvordan menneskets anatomi er, og hvordan sygdomme indvirker på denne anatomi, men også arbejder med, hvordan sygdomme kan håndteres på en fornuftig måde på sygehuset og i klinikker, på samme måde må præster også under deres uddannelse forberedes på, hvordan den viden, som de indhenter i studiet af GT, NT, systematik og så videre, kan bruges i kirkens arbejde. For lægeuddannelsen er det overordnede mål – i overensstemmelse med hele sundhedsvæsenets mål – at forberede de vordende læger på at fremme menneskers sundhed gennem forebyggelse og helbredelse. Også præsteuddannelsen må – set fra et folkekirkeligt perspektiv – tage sit udgangspunkt i og være formet af et overordnet mål, nemlig folkekirkens mål at bidrage til gennem alle dens mange aktiviteter “at forkynde Kristus som hele verdens frelser.”⁵

Liturgi og spiritualitet

For at præster skal kunne gøre fyldest i folkekirken, må præsteuddannelsen lægges til rette således, at de vordende præster

bliver indført i kirkens liturgiske og spirituelle tradition. Det er ikke nok at få viden om denne tradition, men der er behov for en personlig "formation" eller udvikling, der gør, at præsterne kan tjene menigheden som liturgiske ledere ved gudstjenester og andre kirkelige handlinger. Og således, at de kan fungere som åndelige vejledere, der kan hjælpe mennesker på deres åndelige vandring, blandt andet ved at videreformidle kirkens spirituelle discipliner og praksisser, som de selv har tilegnet sig. For vordende præster, der senere selv skal øve sjælesorg, give åndelig vejledning og indføre mennesker i den kristne tro, vil det være væsentligt, at der også i uddannelsesforløbet gives dem mulighed for selv gennem personlige samtale at lære fra erfarne sjælesørgere og åndelige vejledere.

Kommunikation og ledelse

En meget stor del af en præsts arbejde har med kommunikation og pædagogik at gøre. Det gælder ikke kun prædiken, konfirmand- og minikonfirmandundervisning, foredrag og artikler i menighedsblade med videre, men også samtaler i forbindelse med kirkelige handlinger samt sjælesorgsamtaler med mennesker i krise. Evnen til at lytte og forstå, og til at udtrykke sig forståeligt – både mundtligt og skriftligt – er her af afgørende betydning. Derfor må præsteuddannelsen være med til at udvikle præstens kommunikationskompetencer og herunder også præstens evne til at kommunikere i en sjælesørgersituation.

NOTER

- 1 Marianne C. Qvortrup (red.), *Religiøs mangfoldighed. En kortlægning af religion og spiritualitet i Århus* (Aarhus: Systime Academic), s. 7.
- 2 For en udførlig gennemgang af disse religiøse åndsstrømninger, se Mogens S. Mogensen, *Kristendom, sekularisering, multireligiøsitet og nyåndelighed. En oversigt over religiøse åndsstrømninger i Danmark i starten af det*

Det ville være fristende at videreudvikle præstens sjælesørgersrolle i retning af det terapeutiske, men efter min mening skal præsteuddannelsen ikke være en terapeutuddannelse. Tværtimod skal uddannelsen hjælpe præsten til at kunne skelne mellem på den ene side sjælesorg og åndelig vejledning og på den anden side terapi og psykolog- og psykiaterbehandling. Præsten skal uddannes til at kunne gå foran og motivere andre i menigheden til at følge efter i det almindelige sjælesørgerske arbejde, men ikke til at være psykoterapeut.

Dermed nærmer vi os behovet for, at der i præsters uddannelse også indgår vigtige elementer om ledelse og samarbejde. Uden at gå ind i debatten, om hvordan den formelle ledelsesstruktur skal være i folkekirken menigheder og provstier, er det vigtigt at holde fast ved, at præster må uddannes til på en konstruktiv måde at udøve ledelse i forskellige sammenhænge.

Præsteuddannelse er kirkens ansvar

Selvom en stor del af præsteuddannelsen i dag foregår på universiteterne, nytter det ikke noget, at kirken i det store og hele overlader ansvaret for præsteuddannelsen til universiteterne. Det er kirkens ansvar at vurdere, hvad der skal være præsternes opgaver og roller i dag, og derudfra at afgøre, hvilke elementer der skal indgå i præsteuddannelsen, og hvilke af disse elementer de teologiske fakulteter kan levere, og hvilke elementer der må hentes andetsteds.

21. århundrede" 2009. Tilgængelig på http://www.troitiden.dk/images/religionsmoede/bog/religion_i_danmark.pdf

3 Se det nye materiale udgivet af Folkekirke og Religionsmøde og Teologisk Pædagogisk Center, "Tro i mødet – indføring i kristentro i et religiøst mangfoldigt samfund", redigeret af Kåre Schelde Christensen, Jette Dahl og

- Mogens S. Mogensen (Unitas Forlag 2010) og “Kristen Spiritualitet”, redigeret af Jette Dahl og Kåre Schelde Christensen (Unitas Forlag 2010) og “Kristus-vejen”, redigeret af Mogens S. Mogensen og Kåre Schelde Christensen (Unitas Forlag 2010).
- 4 Dette afsnit bygger blandt andet på Jette Dahl og Mogens S. Mogensen, “På hellig grund – Mødet med mennesker med en anden tros-
bagage”. I Kåre Schelde Christensen, Jette Dahl og Mogens S. Mogensen, “Tro i mødet – indføring i kristentro i et religiøst mangfoldigt samfund” (Unitas Forlag 2010), s. 23-33.
- 5 “Betænkning 1477. Opgaver i sogn, provsti og stift. Betænkning fra Arbejdsgruppen om ændring af den kirkelige struktur. Sammenfatning”, udgivet af Kirkeministeriet, juli 2006, s. 7.